

SZÉKESFEJÉRVÁR.

TÁRSADALMI HETILAP.

A városi és megyei hatóság, gazdasági-egylet, iskolatanács, s a tanítók és községi jegyzők egyletének

A lap ára

házhöz hordással vagy postán küldve:
Egy évre 6 frt. — kr.
Fél évre 3 frt. — kr.
Negyed évre 1 frt. 50 kr.

Hirdetmény

a bélyegdíjon felül, minden három hasábos petitsor:
Megrendelőinktől 6 — nem megrendelőinktől 8 krért
igtattatik be.

KÖZLÖNYE.

Megjelen minden szerdán és szombaton.

17. szám.

A lap szellemi részét illető közlemények a „Székesfejérvár” szerkesztőségének (Széchenyi-utca 5-ik sz.) címezendők; — a lap ára, hirdetmények és a hirdetményi díjak Klökner Péter kiadó könyvkereskedésében vétetnek fel. — Nyiltérben megjelenő közlemények után három hasábos petitsorért 10 kr. fizetendő.

Bérmentetlen leveleket csak ismert kéztől fogadunk el.

Kéziratok nem küldetnek vissza.

A faiskola ügye.

Nem csoda ha nálunk egy-egy nemes eszme csak hosszas vajadás után valósulhat meg, mert újításunkban — mint a legutóbbi országgyűlési budgetvita alkalmával bebizonyított, — nem tervszerűen jártunk el. Igen természetes dolog, hogy ha a kezdet elhibázott, elhibázott leend a további haladás is, mit geometrice be lehet bizonyítani. A kör nem egyéb, mint egy mozgó és maga után nyomot hagyó pontnak önmagába való visszatérése, de ha a kiinduló pont irányt téveszt a legelső mozdulásnál, úgy az alakíthat bármily mértani alakot, csak oly kört nem, melynek mindenik része egyenlő távolságra van a középponttól.

Ezen theoreticus tételt alkalmazhatjuk országos reformjainkra is. Teremthetünk minden utat, de általános haszonnal és tökéletes eredményt felmutató reformmal nem dicsekedhetünk, ha valami jót látunk vagy tapasztalunk az a véletlen szüleménye és nem a rendszeres reform következetes eredménye.

A magas kormány tanügyi intézkedései ez alapon hiányosak és eredménytelenek. Ez az oka a tapogatózásnak és folytonos ingadozásnak.

Ez az oka, hogy a legőszintébb akarat hajótörést szenved a kivitelnél.

Figyeljük meg ez alkalommal a földmivelési miniszterium intézkedését a faiskolák ügyében. Nevezett ki kormánybiztost, hogy ez rendezze az egész országban a faiskolák ügyét. Hogy ez lehetetlen azt bárki beláthatja, hogy a kormánybiztos oly dolgot vállalt el, melynek óriás erőmegfeszítéssel sem képes megfelelni, akárki felfoghatja. Pedig vajmi időszerű volna e tekintetben a kormány helyes intézkedése. — A fatenyésztés az ember jólétének ép olya feltétele, mint a gabonatermelés. És ez nálunk

igen el van hanyagolva. Az utakat egy-egy szomorú elszáradt fa ékíti, vagy a szerbtövis árnya nyujt pihenést a vándornak. — A szántóföldek mesgyéit egy-egy száműzött darab kő strázsálja, mit a jólelkű szomszéd néha megsétáltat és lesz belőle három emberéletre is kiterjedő processus. A kerteket gaz veri fel, a községek utcáit poshadtt, bűzös mocsárral telt árok ékesíti. Egy szóval a fa az emberiség e jó barátja, ki van lökve a barátságából.

Ezen okvetlenül segíteni kell. Ezt kívánja az egészségügy, az anyagi helyzet javítása és a jó érzés, egy szóval ez ügy javítását sürgeti a nemzetgazdaság követelménye. Az utakat gyümölcs-, tüzelő- és szerszámfa szegélyezze. Szántó és egyéb földjeink határát a hamisíthatlan élőfa örizze. Kertjeinket gyümölcsfa díszesítse. Utcáinkat a fák szépítse, melyeknek kigőzölgései tegye frissé, kedvessé a levegőt. És ezen kívánt állapotot a faiskola segítené elő.

A szegény ember könnyebben jutna tüzelőhöz, gyermekeinek kenyérhez szalonna, hús helyett egészséges gyümölcsöt adhatna, és a gazdasszonyok nem adnák oda sokszor rothadt, éretlen gyümölcsért buzájukat vagy más gabonájukat. — A faiskola hasznát minden okos ember elismeri, és mégis hány község van hol nincs faiskola, vagy ha van is, gazdátlanul hever, teremve bogáncskórót stb.

A kormánybiztos intézkedése hiányos és egyoldalú. Czédulkáit, iveit a tanítókhöz küldé, továbbá rendeleteit „Népkertésze” sajtó szerkesztett lapjában teszi közzé. A mi ujságban jó, a községek előtt nem tűnik fel hivatalosnak, gondolván, hogy mindennemű rendeletet a megye vagy járásbíró útján kapnak, miért volna ez az egy kivétel. Ezért aztán sok czédula üresen maradt, mert a tanító nem töltötte be, mivel a faiskola a község vagy a felekezeti, ezekhez áttételve ily feleletet kapott (tény)

„ha kell, majd meg fognak keresni hivatalosan bennünket,” és a faiskola ügye maradt.

Van ugyan sok község hol dicsérológ buzognak a faiskola mellett. De van sok olyan hol nyugszik az ügy. — Ily hasznos dolgot elhagyni vétek volna. A megye hatósága eddig a mennyire lehetett gondoskodott a faiskolákról, kettőztesse meg most működését, ne bizzon a kormánybiztos kinevezésében, mert ha arra támaszkodunk, úgy az is elvész a mi van. — Közelg a tavasz, a közigazg. szolgabíró urak felszólítása ez ügyben bizton tudom, hogy hatásosabb mint a kormánybiztos ujságjának két esztendei folyama, tegyenek mit tehetnek a faiskolák ügyében, mert ennek emelése, fogyasztani fogja az inséget és kevesbiteni a szegény nép között uralgó nyomort.

Vasadi-Balogh Lajos.

Eszmék és gondolatok a számokról.

Felolvasatott 1875. február 7-kén a székesfejérvári kereskedelmi csarnokban.

Irta és felolvasta dr. Neumann Armin.

(Végo.)

A rémület oly zavart okozott, hogy a rendőrségnek a legtermészetesebb magánjogokbani beavatkozását a közjó szempontjából kívánatosnak, sőt szükségesnek tartották.

Azonban a statisztika újabb fejlődése a rémülés ezen kísérteteit egy ütessel szétoszlatá, kimutatván, hogy még oly országokban, melyek a korlátlan szabadságtanainak hódolnak sem halad a népesedés geometrika progressióban: Angolországban 1821-től 1830-ig 15% el, 1830-tól 40-ig 14%-el, 1840-től 50-ig 19%-el, 1851-től 60-ig 11%-el növekedett a népesség.

Hol látni itt az elhírhedt geometrikai progressiót, hiszen még matematikai progressióról is alig lehet szó, sőt épen a statisztikai adatok mutatják, hogy rendszeren a népjólet sokkal nagyobb mérvben emelkedik,

— Ah ő félt! ő félt! suttogá magában Emerence és szeméből a mint Radóra nézett, egy percze az öröm, de a kacérsággal párosult gög villamai is löveltek át, ő az enyém, én győztem!

— Miért nem felelsz? — szólt hangosabban a szerelmes, szólj, szólj a többiek! — Pál!?

— Ó ne is említsd e balga agglegényt, tőle csak nem félsz? Hogy is gondolhatsz ilyesmit, hisz csak nem képzeled, hogy ez arslán veterán, a túlertt daudit szerethetném. Véle bevallom csak játszottam! Emerence nem ügyelt ama neszre, mely a padló resegéséhez hasonlított, de mire Radó vilogó szeme felelt, mig mosolyogva így folytató: „szegény Pál mit szólna, ha ezt hallaná?”

— Bár mit, ő csak játékszerem vala, de téged szeretlek!

— Hát Olivér a szép vasas? kérdé most ingerületen és német nyelven hősünk.

— Ez épen neveléséges barátom! — Ezen uracsot soha sem szerettem, hanem fejét vágytam elforgatni és lábaimnál csak azért hevertetni e külföldi majmot, hogy ellökhessem, ha a szerelem főfokára hozám! Tőle ne félt, a szegény nem veszélyes! — Hogy az igazat bevalljam összevesztini akartam őt Aladárral és véled, hogy általatok megveretve guny közt elűzhessem, ám de ő elkerülé élelmesen, mert gyáva!

De most ő is észrevévé azon neszt, mely újból támadt s körülnézvé, a léghuzam által megmozdult

TÁRCZA.

Egy kaczer.

— Beszély. —

(Végo.)

III.

Emerence nem félt, hanem gyorsan surrant a szobákon át, a kápolna rácsozata mellett el, az azontul fekvő szobába, mely két nagy, különböző asztalokon álló lámpa által volt eléggé csinosan világítva; s ott egy kinálkozó pamlag ruganyos párnáira dobva magát, várta be azt, kinek kedvéért ide szökött. A társaságnak messziről átható mulató zsbaja, mely a hosszszu szoba sorozaton megtompitva körösztil hatott egész ő hozzá, azt mutatá mily messze van a vígságtól, s így az élettől, ellenben mily közel az oltár kövezete alatt elterülő holtak tanyájához, azaz a halálhoz! És épen a midőn félelme annyira nőt, hogy rémeket kezdett a mellék kápolna sötéten ásitozó ajtajából elébe varázsolni s már-már menekülni atart, — lépte a félelmet gerjesztő küszöböt át Radó, — kinek karjai közé rogyott a remegő leányka. — Kis szünet lön, mely alatt Emerence kebelében szive hangos dobogását lehetett hallani, mig Radó szemei oly sajátzerü kifejezésü tűzben lobogtak, mely ihlettséget, nagy bensű felindulást igen, — de sze-

relmet sehogy sem mutattak. — Emerence mindezt nem láthatta, mert feje Radó kebelére volt hajtva, kinek nyakán puha karjai csüngtek. — „Tehát valóban szeretsz?” kérdé halkán Radó. — „Ó igen! igen, kimondhatlanul!” suttogá Emerence. — Ó Emerence! csak bizhatnám önben, de te oly kaczer vagy! folytató Radó.

— „Bizhatsz szavaimban barátom! Igen lelkenre mondom bizhatsz, te voltál álmaim képe, te, ki büszkeséggel sértetted öntudatomat, hiuságomat s végre szivemet győzted le, mely minden dobbanásával hobbén szeretted téged a büszke, a hajthatlant; szerettem azt, ki engemet, a kit mindenki bálványolt, észrevett ugyan, de fel nem vett, hidegséged fájt, közönyösséged pedig az örjögésig hozott; midőn azt tapasztalám, hogy gyüölölsz, ő hidd meg örültem, mert most tudtam, hogy legalább ezt érzéd irántam, ő de suttogá tovább, mig remek feje lehanyatlott, ez örömöm is elhalt midőn megvetésedett tapasztalám, mert hidd el a gyüölletés, habár fájdalmas mégis örvendeztetet, mert érzés, — mig a megvetés lesújtó, mert az az érzelmek kimultából eredő törpe kedélyi szörny, mely üldözésével feláztatja az agyat, megmérgezi az érző lelket!

— Tehát szeretsz, valóban szeretsz? — kérdé, az érzéstelt nőt jobban magához szoritva, Radó.

— Igen csak téged! — sóhajtá az odaolvadásban remegő nő.

— És a többiek, a többiek? — kérdé lázasan a levante.

mint maga a népesedés, és hogy ezen népjólétnek növekedésétől függ maga a népesedés emelkedése is.

Valóban azt kellene hinnünk, hogy semmi a világon oly véletlen, mint az öngyilkosság, a szerencsétlenség vagy a büntetés, és mégis a statisztika alapján minden év elején a legnagyobb bizottsággal lehetne kiszámítani, hogy egy országban vagy nagyobb városban hány erőszakos kimúlás legyen, az öngyilkosság, szerencsétlenség vagy büntetés folytán, fog a következő 12 hó alatt bekövetkezni.

A párisi statisztikai tabellák szerint ott minden évben körülbelül 900 ember mulik ki öngyilkosság, szerencsétlenség vagy büntetés folytán, sőt ha az öngyilkosságot a rendes szerencsétlenségeket és büntetéseket pedig a rendkívüli budgetben akaróknak sorozni, akkor a rendes budgetet is lehetne előre megállapítani, mert előre kiszámítható, hogy a fent jelölt 900 egyénből 400 mulik ki öngyilkosság által.

A gyilkosságok is oly szabályossággal gyakoroltatnak mint az apály és dagály mozgalmak, vagy mint az évi időszakok rendes következményei, hisz az is bizonyított, hogy az évi időszakok közvetlenül is gyakorolják befolyásukat az öngyilkosságokra, és azoknak számárányát oly mérvben befolyásolják, hogy hó napról hónapra ki lehetne mutatni, hogy mennyire növekedik az öngyilkosságok száma a naphosszak növekedésével.

Hippolyt Blancé kiszámítja, hogy 1000 öngyilkosság közül január hóra 68, februárra 75, mártiusra 84, áprilisa 94, májusra 96, júniusra 106, júliusra 99, augusztusra 82, szeptemberre 74, októberre 77, novemberre 61, decemberre 62 esik.

Sőt az is kitűdött, hogy az öngyilkosság eszközei is a legföltűnőbb állandósággal szoktak foganatba vétetni úgy, hogy 100 gyilkosság közt 51%-ent víz, 35%-ent kötél, 14%-ent lövés és 20%-ent más eszközzel viszik véghez az öngyilkosság merényletét, a kötél ugy látszik nagyon kedvelt eszköz.

S azon bebizonyított tény szemügyrevételénél, hogy az öngyilkosságok és büntetések még kisebb fluctuációknak vannak kitéve mint a halálózások, igazat kell adnunk Bucklenek, midőn azon következtetést vonja, hogy a büntetések nem annyira az egyes emberek gonoszságainak kifolyásai, mint inkább a társadalmi állapotoknak, melyekbe ezen emberek sodortatnak, mert én is azon véleményben vagyok, hogy az újabb korban az egész világban tapasztalt szaporodásai az öngyilkossági eseteknek, a rossz társadalmi állapotok jelenségeinek vehetők.

De ha mind ezen tünetmények oly szabályossággal és renddel jelentkeznek, hol marad az emberi szabad akarat? fogják önk kérdezni.

Legyen szabad ezen kérdésre a böles Spinóza azon tanával felelni, hogy az emberek csak azért hiszik hogy szabadok, mert cselekményeik öntudatával bírnak ugyan, azonban az okokat nem ismerik, melyek által a cselekvésre indítatnak. A gyermek azt hiszi, hogy szabad akarattal kívánja a tejet; a gyáva, hogy szabad elhatározással ered futásnak, a csacska, hogy szabad akarattól csacsog. Pedig a gyermek, az észlelő, a csacsogó és több ily fajta ember csak azért csacsog, mert a szóllás ingerének ellentálni nem bír.

A mit a böles Spinóza szellemében felismert, azt a statisztika matematikai bizonyossággal derített napfényre. — Nem marad-e tehát ezek szerint szabad választás? s stoikus nyugalomba kell-e magunkat vetnünk? vagy a legyőzhetlen fatalismus hitelében, az eseményeket bevárunk, úgy mint azok jönnek?

Távrol sem. Igaz ugyan, hogy a szabad elhatározás meglehetősen szűk körre van szorítva, de létezik és szép nemes szereppel bír, és épen itt mutatkozik az emberi nem tökélyesbülhetése.

A statisztikának haladó kiképzése mind inkább a gyökeres javítás ösvényeire fog vezetni.

Nem új erkölcsi vagy egyházi törvények alkotása, sem a régiek kifejlődése lesz képes az emberi társadalmat lényegesen javítani, hanem csakis a művelődés terjesztése és az avval karöltve járó csökkentése az anyagi nyomoknak.

Ha például eltöröljük az állami kincstárt ép úgy mint az ifjuság egészségét nagy mérvben sujtó állandó hadseregeket, meg lehetünk győződve, hogy az öncson kításoknak és a nagy mérvbeni halálózásoknak elejét fogjuk venni, ha például eltávolítjuk a társadalom minden osztályánál a házasság elleni akadályokat, bizony számíthatunk arra, hogy a házasságon kívüli születések roppant számáránya csökkenni, az újon születettek első évbni nagymérvű halálózásainak sorai ritkulni fognak, erkölcsi tekintetben pedig kétséget nem szenved, hogy egy szabályos családi körben a nevelés jótévő hatásait inkább fogjuk várhatni.

A statisztikai eredmények tehát matematikai bizonyossággal azon ismeretbe vezetnek, hogy ezen vagy amonon intézmény fennállta mellett, ezen vagy amonon phisikai vagy erkölcsi baj kisebbedni vagy nagyobbodni fog, és így a statisztika fog bennünket arra vezetni ezt vagy amazt tenni, vagy abba hagyni, a mint ezáltal kedvezőbb viszonyokat fogunk elérni.

A házak száma, melyek egy nagy városban légnak, mindaddig míg a házak építési módja ugyanaz marad egyenlők lesznek. Ha azonban például a fávali építkezést követi építkezéssel fűlcséréljük, ha a nád-tetőzést téglávali tetőzés fogja felváltani, vagy ha tűzfalakat fogunk emelni, akkor biztosan számíthatunk arra, hogy a tüzesetek is kevesebbek, a biztosítási díjak pedig kisebbek lesznek.

Bizonyos állapotok mellett dr. Bauer szerint az átlagos élettartam 49 év, más állapotok fennléte mellett 25 esztendő; ha ezen állapotok változást nem szenvednek, akkor a jövő nemzedék átlagos élettartama oly bizonyosan fogja ezen számárányt feltüntetni, mint bizonyos, hogy egyenlő szélirányban a tenger hullámai egyenlő számmal fogják a kikötőket verdesni, tehát az emberek kezébe adatott az életállapotot módosítani, mert azon hatalommal is bírnak cselekvéseiket bizonyos határok közt megmáshatni.

Javítsuk a társadalmi állapotokat és csakhamar nem várt eredményeket fogunk tapasztalni, és így nem a fatalismus, hanem az emberi nem tökélyesbülhetésének tana nyer a statisztika által megrendíthetetlen támpontot. Nincs tehát tudomány, mely az emberi és társadalmi viszonyok javítása körüli iparkodásnál, oly biztos vezérfonalul szolgálhatnak mint a statisztika, úgy van ez a phisikai mint a társadalmi világban.

A társadalomban sem létezik ok a megfelelő okozat nélkül; minden változás a nép erkölcsében, szokásaiban és törvényhozásában nemcsak közvetlenül hanem közvetve is, más állapotokat és viszonyokat fog szülni.

Javítsuk a földművelést és nemcsak vetéseink lesznek jobbak, hanem az állatok is, melyek a takarmányból élődnek és egészségesebbek lesznek az emberek, melyeknek ezen állatok eledelül szolgálnak.

Midőn a statisztika egy ország valódi állapotát, erejét, gyöngéjét, gazdaságának vagy nyomorának elemait napfényre hozza, tagadhatlanul leghivebb tanúságot is fog tenni intézményeinek hasznos vagy ártalmas voltáról, és kormányának képességéről vagy tehetetlenségéről.

Különösen a halálózási és büntetési lajstromok azok, melyek egy állam viszonyait leghivebben visszatükrözik, és melyek egy kormányról részrehajlatlan ítéletet mondanak, egy ítéletet, melynek igazságát sem a hatalmasak hivatalos szépítgetései, sem a pártok szenvedélyei meg nem homályosíthatnak. — Midőn a

statisztika kimutató, hogy Franciaországban a 19 ik században legelőször 1854. és 55-ben mutatkozott népesedési csökkenés, a mennyiben a lakosság e két évben több mint 106,000 emberrel megfogott, vagy midőn kimutató, hogy Poroszországban 1855-ben 60,000 emberrel kevesebb született, mint az előbbi években, nem mondta e ki ezáltal halálos ítéletét az 1848 óta lábra kapott reactio föltt.

De midőn a statisztika ezt kimutató azon tétel valódiságát is fényesen igazolá, hogy egy nép ereje, jóléte és jelentősége a népesedés viszonyain kívül még attól is függ, hogy természetes szabadságának gyakorolhatóságában ne gátoltassék. Ezen természetes szabadságon alapszik az emberi méltóság, mely nélkül a szentzet legnemesebb képességei elbéníthatnak.

Ott van China 500 millió lakosaival, mely daczára lakosai szorgalmának és takarékosságának a legnyomorultabb állapotban léteznek. — A hol a nő rabszolga, hol a gyermekeken gyilkosság által túladnak, hol a születések csupán a sirok szaporításainak eszközeivé válnak, ott jólétről szó sem lehet. Van ott ugyan hatóságai szervezet és hivatalos gyámkodás quantum satis, minden 10 ezer család föltt 3000 hivatalnok árasztja el „áldásos“ tevékenységét; van ott minden és csak egy hiányzik — a szabadság, a szabadság, mely minden haladásnak lelke, s mely nélkül az emberi tökélyesbülés fejlődése lehetetlen.

A gyógytan tanítja a statisztika bizonyítja, hogy despotikus intézmény mellett az emberek egészsége rosszabb, élettartamuk rövidebb; ugy látszik, hogy szabadság nélkül az emberek lételemeiben meg van rendítve. — Majdnem minden tudományánál nélkülözhetlen a statisztika, és van okunk hinni, hogy előbb utóbb például az állami budgettek sokkal biztosabban fogják egy nép állapotát visszatükrözni, mint a legjelesebb történések rajzai, vagy hogy a kriminál-statisztika által biztosan fogjuk jelezhetni, hogy mily sebekből kevesedik a társadalom, hogy tehát teljesülni fognak Göthe ama jeles szavai: „Nicht die Zahlen regieren die Welt, sondern die Zahlen beweisen wie sie regiert wird!“

A mára kitűzött feladatokat túlhaladna a statisztika hasznát minden oldalról továbbra is világosítani, azt hiszem az előadottak eléggé bizonyítják annak fontosságát és még csak azon meggyőződésemnek vagyok bátor kifejezést adni, hogy habár ezen a tudományok legifjabbika még első zsenge fejlődési stádiumában létezik, mégis annak ismeretét már a legközelebbi jövőben nem fogja nélkülözhetni, az államférfi úgy mint az orvos, a gyáros úgy mint a kereskedő, a törvényhozó úgy mint a közönséges polgár.

Ezek tisztelt hallgatóságom eszméim és gondolataim a számokról.

Igénytelen közbeszólás!

A „Székesfehérvár“ című lap 10--12-ik számaiban megjelent gyönyörű, és írója magasztos érzelmeiről tanuskodó cikket, mely ezen cím alatt volt közzéve: „Levél a magyar nyelvről,“ ugy hiszem velem együtt többen örömmel és szelleml élvezettel olvasták. Nem titkolhatom el tehát ama kellemetlen meglepetést, melyet nálam keltett, a „Székesfehérvár és Vidéke“ című lap 13-ik számában, Cerberus felvett név alatt, ezen cikket illető valóságos cerberusi megtámadás; mert bármiként iparkodtam is e megtámadás élet megérteni, irányát s czélját utóvégre is, azon ismeretes mondatban vétem és vélem feltalálni: „*Calumniare audacter.*“ — Ily magasztos tárgy körül azután, az efféle felfogás oly izgatottságra hozott, hogy már-már magam is el akarván dobni, az amugy is szünetelő ekeszarvát, késznek éreztem magamat a küzdhomokra lépni:

kárpit zörgéssnek tartva, ugyan azt tovább enyelegve mondá: „én csak téged szeretlek!“

— És Gézát? kérde hevesen Radó.

— Az irnokot? ha! ha! ha! felelt nevetés közt Emerence, ama fiut buta faragatlanságával? Nem, hogy gondolhatsz csak ilyest, őt, az az epedésit unalmam üzőjéül használtam föl s ha általam feligézve, — az örjögésig hozván, követelő lett volna magam panaszoltam volna el anyámnak, hogy elsapassa a szolgálatból, hidd meg Radó én egyedül téged szeretlek.

— Tehát valóban és egészen engem szeretsz, az enyém akarsz lenni Emerence? — szólamlott most meg Radó.

— Igen! Im itt vagyok! óh nevezd tiednek, — a tied vagyok!

— De nekem nem kellesz kaczer, dörgő egyszerre gyorsan Radó, — te álnok, te szivtelen, te jelenkori Cleopátra! Enyém valál, birhattalak, de elvetem szerelmedet és megvetlek!

— Ó jaj, jaj! nekem kiállt most föl Emerence, mig a felemelkedett Radó így folytatá: „Én szeretek ugyan, de nem téged, nem ily nemtelent, hanem egy mást, egy angyalt, ki jó vala és nemes és kit a fölötté elvonuló vész felhőinek lecsapásai még jobbá és edzettebbé tettek.

— Hah! mit szól ön? Tehát ámitás vala érzelgése, csalás és nem szerelem, az a mivel engem ámi-

tott. Alávaló! így játszani egy nő gyöngségével, jó hírnevével, becsületével. Jó, hogy nem compromítalhattott, mert magunk valánk! szült a bágyadtan és hideggé dermedő érzellemmel Emerence, kudarcza föltt a szégyen könyűit hullatva. Csallatkozál Syréná! nem valánk magunk! veté közébe Radó és mintha varázshatalommal birt volna egyszerre világossá lett a szoba és a rémült Emerence előtt álltak, mint a bosszu és büntetés rémei, Pál, Olivér és Géza, Emerence pedig ezt is látván megemmisülten rogyott a pamlagra és arczát jéghideg kezeibe rejtve zokogott; de Radó az összerokadt kaczer elébe lépve, ahhoz így szólt:

— Az a mi önnel történt Emerence, boszum volt, melyre Aladár hulláján meg esküvém és a mit hiven teljesíttem. Ez ama büntetés, mely önt sujtani és korbácsolni fogja egész életem át, ez az a mi általában imádot és ünnepelet kezért a közvélemény átkával, a megvetéssel fogja üldözni. Ha hiu kaczeriségében és vétkek játékában ön eddig a legnemesebb érzelmek és szívek fölött tudott diadalmaskodni, tanulja meg most a tüzes szenvedés és a megvetés fájdalomát ismerni, mert, ha a mai történet köztudomásra jut, ön, ha parányi becsület érzése van el fog veszni, önnel el kell vesznie!

Ezalatt a lakomának is vége lön és a vendégek szétozsolva e végzetes szobába is bejöttek, a hol Emerencenek kudarczával, szégyene is megszülemlt. —

Szajról-szajra járt a történet — és kis idő mulva az ünnepelet Emerencenek leánytársai hátat fordítának, az éltosebb nők lenézték, a férfiak pedig, mintegy legyőzött s elébb félelmetes ellentől gnyos mosolylyal fordultak el, de még a másként oly nyújas és előzékeny háziasszony és bájos leányai is oly módon viseltettek az elbukott Emerence iránt, hogy azt felbőszült nevelő anyja kezénél fogva magával elvóná.

Ez után Tópartiáknál csendesen folyt az élet. — Emerence soha sem mutatta magát, de a legbelsőbb szobaleány kíváncsian hallgatott szavai szerint folyton sirt.

Igy folytak le a napok Tópartján, mig végre a társaság és társalgáshoz szokott Tópartiné, bele unván e folyton tartó magányosságba, miben a megvetetés félreismerhetlen vala, egy szép reggelen Emerencet maga elébe hivatá és annak egy papirosomagot adván kezeibe, fagyasztó hineséggel utasítá ki házából. — És rögtön azon rendíthetlen parancssal távozott a keservében térdére omolt leányt fájdalommal magára hagyván, miként reményli, hogy ha 8 nap mulva Pestről, hova most szorakozás végett, utazand visszatér, Emerencet nem fogja többet kastélyában találni.

Még soká térdelt Tópartiné távozása után szíve mélyéből zokogva Emerence, midőn egyszerre elhatározottan felugrott s elszántan és immár száraz szemekkel így kiállt föl: